

“VÅDE JOBS” I DANMARK

**Af Mette Fentz og
Thomas Wegener Friis**

**I juni 2007 døde forfatteren Victor
Frunza i Danmark 72 år gammel.
Havde det stået til rumænske
Securitate, havde han forladt**

En ting lægger tidligere efterretningsfolk – Øst som Vest – vægt på, når de taler med lægfolk: nemlig at tilværelsen som efterretningsofficer har meget lidt med det fiktive liv at gøre, som Ian Flemings helt Agent 007, James Bond, fører med action, mord, hurtige biler og hurtige kvinder. For som efterretningsmand var hverdagen under den Kolde Krig præget af hårdt arbejde og rutine snarere end af glamour og hårdtslående konfrontationer.

I det store og hele har de sikkert ret, men netop kun i det store og hele. Efterretningstjenesterne satte under den Kolde Krig også hårdt mod hårdt. Trusler, vold, kidnapninger og mord var en del af arbejdet. Det var de såkaldte “våde jobs”, som man sjældent brydede sig af, men dog udførte.

I 2006 var der i den danske offentlighed stor opmærksomhed om den såkaldte Litvinnenko-sag, hvor en frafalden FBS-mand blev forgiftet i London med stoffet polonium 210. Det bragte minder frem om paraplymordet på den bulgarske systemkritiker Georgi Markov i London i 1978.

Mordet på Markov har en umiddelbar betydning for Danmark. Den bulgarske journalist og forfatter Hristo Hristov udpeger nemlig den danske statsborger, Francesco Gulino alias agent “Piccadilly”, som manden, der førte paraplyen.¹

“Piccadilly” arbejdede fra 1971 til 1990 for den bulgarske statssikkerheds første hoveddirektorat, der primært stod for spionagen i udlandet. Hans udgangspunkt var København, hvor han levede af at sælge antikviteter og kunst.

Agent “Piccadilly” bragte med et slag Danmark langt frem på banen i forhold til en af den Kolde Krigs bedst kendte attentater. Men det var ikke kun i det store udland, at den type af aktiviteter fandt sted. Også i selve Danmark planlagde Warszawa-pagtens efterretningstjenester “våde jobs”. Åbningen af arkiverne i Østeuropa giver mulighed for en bedre forståelse af denne mørke side af den hemmelige krig.

Spionchefens paradoks

Chefen for DDR's udlandsspionage Hauptverwaltung Aufklärung (HV A), generaloberst Werner Grossmann, lægger i sine erindringer fra 2004 afstand til brugen af efterretningsfagets barskere metoder. Han skriver for eksempel:

“Moralsk er den slags operationer [...] altid angrivelige. Efterretningsofficerer må selv leve med den slags overvejelser. Informationer, der er vigtige for ens land, kan man nu en gang ikke anskaffe uden omkostninger. Den, der tilside-sætter moralske overvejelser, må imidlertid være klar over, at det ikke er muligt at blive ved med det i det uendelige. [...] Jeg har ikke kendskab til en eneste HV A-operation, der alene er baseret på frygt for kompromittende forhold. Vi har ingenting med mordere, voldsmænd, narkotika eller våbensmuglere at gøre.”²

Det bragte den tidligere stedfortrædende minister i det østtyske ministerium for statsikkerhed ud på glatis blot ti sider senere i hans erindringer, da han husker tilbage på afhopningen af efterretningsofficeren Werner Stiller fra HV A's industrispionagesektion i 1979. Den vesttyske indenrigstjeneste Bundesamt für Verfassungsschutz (BfV) kontaktede på baggrund af Stillers informationer hans tidligere chef Christian Streubel, vicechefen i afdeling XIII, der stod for spionagen mod grundforskning. De ville mødes med ham i Wien. Efter konsultation med sine chefer sagde Streubel på skrømt ja tak til det vesttyske tilbud om et møde. For en sikkerheds skyld – man kan jo aldrig vide, om vesttyskerne kunne finde på at kidnappe Streubel, eller det der var værre – afblæste HV A aktionen og sendte i stedet en observationsgruppe. Sjovt nok havde BfV præcis de samme bekymringer og nøjedes også blot med at sende en observationsgruppe. Episoden demonstrerer med al ønskelig tydelighed, at tanken om kidnapning og mordplaner nok ikke lå tjenesterne så fjernt – ikke mindst naturligvis, når det drejede sig om modparten.³

Hvis den østtyske spionchef havde gravet lidt dybere i hjernebarken, havde han måske

husket dokumentet “Dienstanweisung Nr. HV A 2/89”, som han underskrev den 27. februar 1989. Det var en retningslinje, der udstak indholdet af kurser på den hemmelige kursus-ejendom med dæknnavnet “Kombinat”. Det drejede sig om efteruddannelse af følgende grupper af agenter og officerer:

- Medarbejdere med særlige opgaver
- Operative medarbejdere, der skulle indsættes i udlandet
- Specialofficerer (såkaldte OibE, Offizier im besonderen Einsatz) udset til særopgaver
- DDR-agenter, der i krisetid skulle indsættes i Vesten blandt andet som radioagenter
- Vest-agenter, der skulle løse særlige opgaver
- Faldskærmsagenter eller dykkere
- Residenter, der allerede stod for eller skulle indsluses i Vesten.⁴

Det drejede sig med andre ord om en bred palet af forskellige agenttyper. De skulle enten uddannes i små grupper (3-6 mand) eller enkeltvis, hvis hemmeligholdelsen krævede det – for eksempel ved agenter indsat i Vesten. Kurserne varierede fra få dage til et par uger. Målet var at give agenterne “uddannelse, der vil udvikle kadrenes individuelle evne til at afvende handlinger, der må rette sig mod deres liv eller deres sundhed og bringe deres opdrag i operationsområdet [Vesten] i fare.”⁵

Indholdet i kurserne var selvsagt forskelligt afhængigt af varigheden, men gennemgående kursuselementer var tvekamp, karate, overlevelsestræning, skydetræning med “våben af socialistisk produktion” og NATO-våben. Hovedindholdet var med andre ord kampræning. Igen et nogenlunde sikkert tegn på, at man i hvert fald hellere måtte være klar til at stikke et par flade, hvis det nu ikke kunne være anderledes.

Hvor mange af den type kamprænedede agenter HV A havde i 1989, er endnu usikkert. Den militære lillebrortjeneste rådede ifølge en opgørelse fra 1988 over ti agenter til indsats i Danmark. Heraf var tre østtyske såkaldte specialkadrer “Eugen”, “Etienne” og “Edgar”, der var specialuddannet forud for deres indslusning – de to stod fortsat foran indslusningen.⁶ De måtte forventes at have



“Vintu” (Victor Frunzas kodenavn) fotograferet af en Securitate-informant foran Akademibiblioteket i Bukarest. (Foto: Det Nationale Råd for Forskningen i Sikkerhedstjenestens Arkiver (CNSAS), Bukarest.)

gennemgået en lignende træning som deres kolleger fra den østtyske statssikkerhed.

En bulgarsk forsvinden

At der allerede befandt sig folk i landet med “særlige kvalifikationer”, måtte den bulgarske emigrant Boris Arsov sande i 1974. Arsov var flygtet fra Bulgarien i 1970 og kom året efter til Danmark, hvor han slog sig ned i Århus. Som en del andre regimekritiske politiske flygtninge fra Østblokken investerede han en del kræfter i at kritisere det politiske system i sit hjemland. Han var medgrundlægger og formand for organisationen Bulgariens Revolutionære Komite, og i 1973 begyndte han at udgive et lille antikommunistisk blad, der hed “Levski” og henvendte sig til bulgarer i Danmark, Vesttyskland, Sverige, Italien og Schweiz.⁷

Det var den type aktivitet, der i Øst blev betegnet som “politisk ideologisk diversion”. Det fik den bulgarske efterretningstjeneste DS til at se rødt, hvorfor den i 1973 oprettede “operation Terrorist” mod Boris Arsov. Agenten “Marinov”, der boede i den bulgarske emigration i Frankrig, fik til opgave at vinde Arsovs tillid og rapportere om ham. “Marinov” smurte formodentlig tykt på i sin indrapportering, idet han forsynede den bulgarske tjeneste med informationer om, at Arsov i Århus indsamlede penge og våben og planlagde at sprænge monumentet for den sovjetiske hær i Sofia i luften. “Marinov” blev belønnet med 3.000 DM for sine informationer, Arsov derimod rykkede op på listen over Bulgariens fjender.

Statssikkerhedens afdelinger for kontraspionage og udlandsspionage satte sig herefter sammen for at drøfte, hvordan Arsov kunne

gøres tavs. Viceministeren for statssikkerhed Grigor Shopov underskrev 12. februar 1974 en befaling, der pålagde tjenesten enten at "re-patriere" eller "likvidere" Arsov. Herefter skulle det gå stærkt. Tjenesten udfærdigede en plan, ifølge hvilken "Marinov" skulle "likvidere Boris Arsov, eftersom han har vundet hans tillid og er i stand til at skabe gunstige forudsætninger for Arsovs likvidering". Han skulle herefter springe på det første og bedste fly til DDR, Polen eller Ungarn og søge mod den bulgarske ambassade i Prag. Skulle mordet blive opdaget, skulle "Marinov" påtage sig skylden, og mordet ville blive behandlet som en almindelig kriminalsag, hvorefter Bulgarien skulle søge at få ham udleveret.

Selvom sikkerhedstjenesten lagde 6.000 DM på bordet, var "Marinov" ikke villig til at udføre drabet. Derfor var det nødvendigt med en alternativ plan. Her viste det sig nyttigt, at Arsov, der var næsten 60, tilsyneladende savnede sin familie og blandt andet sin søn, der stadig var i Bulgarien. Han havde derfor hemmeligt taget kontakt til ambassaden. Den situation udnyttede tjenesten umiddelbart og sendte oberst Dimitar Iotov, den stedfortrædende chef for statssikkerhedens andet hoveddirektorat, og en anden officer til København på diplomatpas for at mødes med Arsov i Odense. Han blev herefter bragt til Vestberlin og videre til Østberlin på et falsk tysk pas. Hvorvidt Arsov rejste med frivilligt på baggrund af falske løfter om straffrihed, eller om han blev bedøvet, er uklart. Sikkert var, at han kort tid efter befandt sig i en fængselscelle i Sofia, hvorfra han sendte følgende nødråb – der aldrig kom frem – til den danske ambassade: "Tre bulgarske politifolk kom den 12. april til mit hjem og fangede mig med vold. Mit liv er i fare". Arsovs hjem i Århus var blevet ryddet for papirer vedrørende det politiske arbejde blandt emigranterne.

Tilbage i Bulgarien blev der ført en "rets-sag" mod Arsov, der blev idømt 15 års fængsel i Bulgariens berygtede Pazardzhik-fængsel i skærpet isolation uden adgang til læsestof. Den 20. december 1974 afgik Arsov ved døden – hængt med tre sammenbundne slips,

endskønt hans personlige ejendele var taget fra ham ved fængslingen.

To officerer fra statssikkerheden fastslog i et brev til en kollega i Paris efter Arsovs død, at

"Operationen mod forræderen Boris Arsov i 1974 har været eksemplarisk! Hele jobbet forløb effektivt, efterlod ingen kompromitterende spor og blev ført til ende. Hans kidnapning blev først opdaget, da han stod for retten. Ingen kunne bevise noget mod os. Retssagen fulgte alle regler. Arsov blev ikke dømt til døden, selvom han for-tjente det. Hvorfor skabe matyrer?"⁸

Mordforsøg i Danmark

Arsov er dog ikke den eneste østeuropæiske systemkritiker, der valgte at slå sig ned i Århus. Fra Rumænien kom i august 1980 Victor Frunza med sin kone og deres søn til først København for en stund og senere Århus, nærmere bestemt Brabrand.⁹

Frunza var kommet i det rumænske kommunistregimes efterretningstjeneste Securitates¹⁰ søgelys, efter at han under et ophold i Frankrig på et ferievisum i 1978 publicerede et åbent kritisk brev adresseret til "Kære Hr." – uden tvivl Nicolae Ceausescu.¹¹ Brevet blev først offentliggjort med hjælp fra nyhedsbureauet Reuters, hvorefter det blev trykt i øvrige medier såsom *Süddeutsche Zeitung* den 6. september 1978.

Da Frunza publicerede sit brev, var det blandt andet i forbindelse med minearbejder-nes strejke, der udspillede sig året før i Jiu-dalen. Strejken i 1977 var den største protest mod kommunistregimet i Rumænien efter arbejderne oprør i forbindelse med 1956-revolutionen i Ungarn og før oprøret i 1989, der medførte kommunismens fald. Den udspillede sig fra den 1.-3. august i minebyen Lupeni i Transsylvanien. Grunden til strejken var loven af 30. juni 1977, der hævede pensionsalderen for minearbejdere fra 50 til 55 år. Det fik 35.000 (ud af 90.000) minearbejdere til at strejke fra den 1. august. Minearbejderne fik udarbejdet en liste med 17 krav, som de

krævede, at Ceausescu skulle komme til Lu-peni for at forhandle med dem. Det medførte, at der den 2. august blev sendt en forhandlingsgruppe fra Bukarest bestående af Ministerrådets første vicepræsident, Ilie Verdet, præsidenten for Centralrådet for Rumæniens Almene Handelsorganisation og arbejdsminister Gheorghe Pana. Delegationen var ikke nok for minearbejderne, der hårdnakket krævede Ceausescus tilstedeværelse. Ceausescu ankom dagen efter til tumulten, hvor han lovede at imødekomme nogle af minearbejdernes krav, såsom nedsættelse af arbejdstiden og bedre boligvilkår. Eftertidens analyse af strejkens eftervirkninger viser, at i de efterfølgende måneder blev 4.000 minearbejdere overflyttet til andre minedistrikter eller til arbejdslejren ved Donau-kanalen.¹²

Efter at have nævnt begivenhederne året før, skrev Frunza:

"jeg troede, i anledningen af dette jubilæum, at partilederskabet – hvilken havde opretholdt fuldkommen tavshed omkring den mindeværdige begivenhed for et år siden – endelig ville informere de 2.500.000 partimedlemmer og folk om konklusionerne det have nået vedrørende minernes strejke i 1977. Imidlertid skete det ikke, hverken i den anledning eller på noget andet tidspunkt. Socialistisk demokrati, påråbt ved så mange lejligheder, kunne ikke give rum for åben, oprigtig information om Jiu Dal-begivenheden, vedrørende dens årsager og forholdsreglerne taget i forbindelse med dem, selvom et år er forløbet siden."¹³

På grund af den manglende information om omstændighederne gjorde Frunza opmærksom på, at man kunne komme til den

"fejlagtige konklusion, at socialistisk demokrati kun er en verbal, teoretisk realitet, der tjener som en dække over det faktum, at hverken partiet eller befolkningen er berettiget til at informere om specifikke begivenheder i vores indenrigspolitik, selv pressen, der grundlæggende burde være afhængig af partiånd, [...] er blevet drænet for den ånd."¹⁴

Videre kritiserede Frunza håndteringen af menneskerettighederne i Rumænien, som f.eks. arbejdernes ret til at arbejde, samt den frie bevægelighed mellem lande. Som afslutning på brevet tog Frunza afstand fra personkulten omkring Ceausescu. Det er derfor ikke så underligt, at det inden for Securitates rækker blev beskrevet som "et brev med fjendtligt indhold mod vores parti og stat."¹⁵

Som Securitates formålsbeskrivelse foreskrev – "at forsvare den demokratiske erobring og sikre den Rumænske Folkerepubliks sikkerhed mod interne og eksterne fjender"¹⁶ – gik Securitate straks i gang med at planlægge, hvordan de kunne få denne type af "fjendtlighed" stoppet. Løsningen var simpel: Han skulle under stærk overvågning.¹⁷ Som vurderingsplanen af 30. september 1978 forlyder, begyndte Securitate at opbygge et netværk bestående af agenterne "Victoria", "Silviu", "Marcovici" og "Popescu Marcel" omkring Victor Frunza. Securitate fandt det især interessant at finde ud af, hvilke relationer Frunza havde til rumænere og udlændinge, for derigennem at få afklaret, om han var blevet provokeret til at angribe den rumænske stat på denne grusomme måde. Securitate satte endvidere spionerne til at finde ud af, hvilke dårlige vaner Frunza-familien døjede med. Disse vaner skulle bruges til at danne et negativt billede af Frunza, således at hvis han skulle finde på lignende udskejelser senere, ville folk ikke have sympati for ham. Yderligere blev der rådet til, at Frunza skulle ekskluderes fra kommunistpartiet P.C.R., og at hans kontrakt med journaliststudiet ved Stefan Gheorghiu Universitetet skulle opløses.

Hvad angik Frunzas kone, var Securitate interesseret i at finde ud af, hvad hun vidste om baggrunden til brevet, hvilken "atmosfære" hun skabte omkring sig på fakultetet ved Universitetet i Bukarest, hvor hun på daværende tidspunkt underviste i sprog, samt hvilken holdning hun havde til partiets politik og staten. Der blev derfor ligeledes opbygget et agentnetværk omkring hende bestående af de fire spioner "Elena", "Gigi", "Ac" og "Sandu".¹⁸ Herefter fulgte to år, hvor der var

jævnligt afrapporteringer til Securitate om Frunza-familien, samtidig med at gruppen af informanter voksede. Det var alt lige fra, hvad Victor Frunza læste på biblioteket, til hvem parret mødtes med, og hvem de førte telefonsamtaler med, der blev rapporteret til Securitate. Eksempelvis kom det i et notat fra den 15. januar 1979 frem, at Frunza var blevet smidt ud af kommunistpartiet og var blevet sagt op fra sit arbejde på akademiet "Stefan Gheorghiu", fordi han havde ført telefonsamtaler med medarbejdere ved Radio Free Europe. Endvidere gjorde notatet opmærksom på, at Frunza stod foran udgivelsen af sin bog om det rumænske kommunistpartis historie, og at bogen ville blive brugt i Radio Free Europe's udsendelser.¹⁹

Som en af informanterne den 2. august 1980 havde advaret imod, tog Frunza med familien til lufthavnen i Otopeni lidt uden for Bukarest om morgenen kl. 7.30 den 21. august 1980. Herfra fløj de med morgenflyet kl. 9.00 til Danmark.²⁰ Efter Frunza rejste til Danmark, fortsatte han med at kritisere det politiske system i Rumænien. Det skete først og fremmest via hans arbejde for Radio Free Europe samt gennem adskillige bøger og det antikommunistiske blad *Maratonløberen*.

Lørdag den 18. januar 1981 medvirkede Frunza i udsendelsen "En snak med lyttere" i Radio Free Europe. Under sit interview kritiserede Frunza det rumænske styre på linje med sine tidligere kritiske aktiviteter.²¹ Det blev for meget for den rumænske agent "Radu Rush" i Vesttyskland. "Radu Rush" informerede Securitate om, at de burde likvidere Victor Frunza i Århus, samt Emil Georgescu – redaktøren af Radio Free Europe i München. Efterfølgende igangsatte DIE, Securitates direktorat for ekstern information, ledet af general Nicolae Plesita, planlægningen af mordattentaterne på Frunza og Georgescu.²²

Planen var, at en sending skulle tage til Danmark og likvidere Frunza i det, der skulle forestille at være et biluheld. Herefter var det planen, at gruppen skulle tage til München og myrde Georgescu. Planen gik i gang i april 1981, da fire hyrede franskmænd i en Renault

5 Alpin satte kurs mod Danmark, nærmere bestemt Radio Free Europes afdeling i København. Franskmændene fandt frem til deres bestemmelsessted, og alt gik for så vidt også som smurt, indtil franskmændene opdagede, at Frunza allerede var vendt hjem til Århus den dag. Franskmændene kontaktede "Rush" for at høre, om de skulle "påbegynde plan B". Efter ordre fra "Rush" vendte Renaulten i stedet mod München, for at få ram på deres næste offer, Georgescu.²³

Tilbage i 1974 havde Securitate prøvet at likvidere Georgescu i et biluheld i München, men attentatet mislykkedes, fordi to tyskere kom Georgescu til undsætning. Også denne gang fejlede mordattentatet. Georgescu levede frem til 1985, hvor han efter sigende døde af kræft den 2. februar.²⁴

Frunza og Georgescu var dog ikke de eneste, der stod på Securitates dødsliste. Som det kom frem i rumænske nyhedsmedier i sommeren 2007, begyndte Securitate en såkaldt handlingsplan den 18. august 1980. Planen gik ud på at gøre medarbejderne ved Radio Free Europe tavse. Dokumenterne viser sort på hvidt det, der igennem længere tid er blevet benægtet af tidligere Securitate-officerer, at Securitate organiserede og koordinerede mordattentater.²⁵ Attentatet på Frunza indgik på den måde i en større udryddelsespolitik ført af Ceausescu mod immigrerede politiske modstandere. Mordforsøget tilbage i april 1981 kom frem i offentligheden med en avisartikel i den tyske avis *Frankfurter Allgemeine Zeitung* den 13. maj 1981.²⁶

Det afholdt dog ikke Frunza for i eftertiden at kritisere det rumænske styre. I 1982 udgav Frunza eksempelvis bogen *Om menneskeretigheder i Rumænien* på det danske forlag Nord.²⁷ Bogen kom i Securitates søgelys under en delegations besøg i Danmark. Ifølge et notat af den 26. april 1982 besøgte en delegation fra Securitate, under dække af at være en forfatterforening, afdelingen for rumænsk ved Aarhus Universitet. Under opholdet mødtes de med den danske professor, der havde været med til at planlægge delegationens program i Århus. Professoren havde adskillige gange fo-

respurgt delegationen, om de ikke havde lyst til at møde Victor Frunza. De havde dog pænt takket nej. For som informanten "Abatru" skrev, ville et møde med dissidenten Victor Frunza betyde, at de udviste deres respekt for hans kritiske handlinger mod Rumænien.²⁸

Uvidende om delegationens baggrund fremviste den danske professor flyers om Frunzas nyeste bogudgivelse om menneskerettighederne. Senere under opholdet mødtes delegationen med en rumænsk studerende ved Aarhus Universitet. De besøgte hans studerkammer, hvor de til deres skræk så Frunzas bog ligge på skrivebordet og en reklameplakat for bogen hænge på døren.²⁹

Trods sine "udskejelser" kom Frunza igennem den Kolde Krig med livet i behold. Efter Ceausescus henrettelse juledag 1989 blev der igangsat en demokratiseringsproces i Rumænien. Det betød for Frunza-sagen, at den blev lukket den 13. marts 1990.³⁰

Åbning af PET-arkiverne

Tre "våde" operationer med relation til Danmark i løbet af ganske få år 1974, 1978 og 1981, midt i en relativ rolig periode af den Kolde Krig fremstår som toppen af et hidtil uopdaget isbjerg. Hvor galt stod det til, da den Kolde Krig kørte på de høje nagler i 1950'erne?

Arbejdsbetingelserne i arkiverne i Østeuropa bliver til stadighed bedre, og der kan ikke herske tvivl om, at der i løbet af de kommende år vil blive lagt lag på lag til vores viden om den del af vores nyeste historie. Mørke kapitler af Danmarkshistorien vil blive afdækket, som man en gang imellem ikke har lyst til at se i øjnene. Danmark var ikke bare et lille smørhul uden konflikter og politiske attentater, for den Kolde Krig var ikke bare en gentlemansport for velfriserede diplomater på de bonede gulve. Det var en usædvanlig barsk politisk konflikt, der kunne få store omkostninger for de kæmpende.

En vigtig brik i puslespillet til forståelse af den Kolde Krig er adgangen til de danske arkiver. Spørgsmålet rejser sig uvægerligt, hvad PET og FE vidste om attentaterne mod Victor

Frunza og Arsov, for ikke at tale om "Piccadilly"s rolle i 1978.

Lige så vigtigt er det dog, at de danske arkiver er brugbare til at søge efter spor, der kan afprøves i de østeuropæiske sikkerhedsarkiver. Efterretningsarkiverne fra de gamle kommunistiske systemer er nemlig opbygget efter systemet "Hvem er hvem?". Derfor er personer – navne og fødselsdatoer vejen ind i systemet –, hvorefter forskerne af krydsreferencer kan søge videre i systemet. For at få det fulde udbytte af arkivåbningerne i Østeuropa bør de danske arkiver spille med.

De vigtigste arkiver er i den sammenhæng efterretningstjenesternes. Anders Fogh Rasmussen lovede den 21. januar 2004 alle forskere samme adgang til PET-arkiverne som DIIS- og PET-kommissionen. Den fulde effekt af det løfte mangler man stadig at se – ikke mindst fordi ingen ved, hvilke arbejdsbetingelser PET-kommissionen har haft og får ved deres udgivelse.

Fremtiden for ikke mindst PET-arkivet er i denne sammenhæng af stor betydning. Der hviler et tungt ansvar på justitsminister Brian Mikkelsens skuldre. Truslen, der svæver i luften, er, at arkiverne bliver lukket eller destrueret. I givet fald vil det blive vanskeligt at skrive historie i fremtiden. I givet fald kan man i ro og mag glemme "de grimme historier", og potentielle mordere og spioner kan ånde lettet op. Historikerne kan i stedet beskrive "den rigtige og pæne" overflade, man vil kunne få lov til at se.

Noter

1. Hristo Hristov, *The Double Life of Agent Piccadilly*. Sofia 2008
2. Werner Grossmann, *Den sidste spionchef*. Middelfart 2004. S. 62.
3. Werner Grossmann, *Den sidste spionchef*. Middelfart 2004. S. 74.
4. BStU: BV Gera/Abt. XV – 0278: „Dienstanweisung Nr. HV A 2/89 zur Nutzung der Spezifischen Ausbildungseinrichtung (SAE) der Hauptverwaltung A.“. 27.2.1989.
5. BStU: BV Gera/Abt. XV – 0278: „Hauptausbildungsrichtungen der SAE“. 27.2.1989.

6. BStU: HA I – 1653: Übergabe/Übernahmeprotokoll". Januar 1988.
7. Andrews, Mitrokhin, *The Mitrokhin Archive*. London 2000, s. 506-507.
DIIS, *Danmark under den Kolde Krig bd. 2*. København 2005, s. 465.
8. Hristo Hristov, *Kill the wanderer*. Sofia 2005. S. 86-95.
9. Fisa OPERATIVA priveste pe Victor Frunza, colaborator al postului de radio "Europa Libera", UM 0225, 204/nr. 0046963 d. 31.03.1983.
10. Securitates fuldenavn efter 1978: Afdeling for Statssikkerhed. På rumænsk Departamentul Securitatii Statului (DSS). Dobre, Florica (red.): *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective si metode, 1967-1989*. Bukarest: Editura Enciclopedica 2006, s. XV.
11. Radio Free Europe, Situationsrapport (Rumænien), 1978 (23), s. 14.
12. Dennis Deletant, *Ceausescu and the Securitate. Coercion and Dissident in Romania, 1965-89*. London 1995, s. 243f.
13. Radio Free Europe Research, "An Open Letter from an RCP Member to the Party's Secretary-General, RAD, Baggrundsrapport/201 (Rumænien), d. 14.09.1978, s. 2.
14. Radio Free Europe Research, "An Open Letter from an RCP Member to the Party's Secretary-General, RAD, Baggrundsrapport/201 (Rumænien), d. 14.09.1978, s. 2.
15. På rumænsk: "O scrisoare cu continut ostil politicii partidului si statului nostru"(Egen oversættelse, MF).
16. "are ca indatoriri apararea cuceririlor democratice si asigurarea securitatii Republicii Populare Romane contra uneltirilor dusmanilor din interior si exterior." Dobre, Florica (red.): *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective si metode, 1948-1967*. Bukarest: Editura Enciclopedica 2006 s. 11.
17. Republica Socialist? România, Ministerul de interne, Arhiva, Fond Informativ, Dosar Nr. 208653, Vol. Nr. 1, Privind Frunz? Victor. Data 8. IAN 1981. (i210 10411), s. 1-3.
18. Plan de masuri – in actiunea "VINTU", i: Republica Socialist? România, Ministerul de interne, Arhiva, Fond Informativ, Dosar Nr. 208653, Vol. Nr. 1, Privind Frunz? Victor. Data 8. IAN 1981. (i210 10411), s. 1-3.
19. Nota privind analiza d.u.i. "VINTU", d. 15.01.1979. Republica Socialist? România, Ministerul de interne, Arhiva, Fond Informativ, Dosar Nr. 208653, Vol. Nr. 1, Privind Frunz? Victor. Data 8. IAN 1981. (i210 10411), s. 11.
20. Nota informative. 340/U.N./02.08.1980, i: Republica Socialist? România, Ministerul de interne, Arhiva, Fond Informativ, Dosar Nr. 208653, Vol. Nr. 1, Privind Frunz? Victor. Data 8. IAN 1981. (i210 10411), s. 128.
21. U.M.0544, Buletin "E.L.", nr. 25, d. 19. januar 1981, i: Republica Socialist? România, Ministerul de interne, Arhiva, Fond Informativ, Dosar Nr. 208653, Vol. Nr. 1, Privind Frunz? Victor. Data 8. IAN 1981. (i210 10411).
22. Marian Garleanu, "Am fost martor la asasinatul politic de la Europa Libera", *Romania Libera*, den 20. november 2007.
23. Marian Garleanu, "Am fost martor la asasinatul politic de la Europa Libera", *Romania Libera*, den 20. november 2007.
24. U.M. 0285, 4590/nr. 74/0027919 d. 28.01.1987, i: Dosar privind pe Emil Valer Georgescu, 27919, SIE 32/3. Hvorvidt Georgescus død skyldtes en kræftsygdom, betvivles i dag, eftersom han ikke var den eneste højerestående medarbejder ved Radio Free Europe, der døde af kræft. Det gjorde også Noel Bernard (december 1981), Mihai Cismarescu (januar 1983) og Vlad Georgescu (november 1988). Se f.eks. Ioana Magura Bernard, *Directorul postului nostru de radio*, Bukarest 2007, s. 100.
25. Dokumenterne blev afklassificeret af Rumæniens nuværende efterretningstjeneste, SIE, i 2007 efter pres fra især tidligere systemkritikere.
26. Ioana Magura Bernard, *Directorul postului nostru de radio*, Bukarest 2007, s. 96.
27. Bogen blev kun udgivet på rumænsk under titlen *Pentru drepturile omului in Romania*.
28. Nota extras din nota nr. 00118/08.04.1982 de la I. J. Timis referitoare la Victor Frunza. Nr. F.13/0044968 din 26.04.1982.
29. Nota extras din nota nr. 00118/08.04.1982 de la I. J. Timis referitoare la Victor Frunza. Nr. F.13/0044968 din 26.04.1982.
30. Rapport cu procedure de inchidere a actiunii informative individuale "Vintu", X-609. Nr. 0.7/0044968 d. 13.03.1990.
- Mette Fentz, BA, Syddansk Universitet. Studentermedhjælp ved Center for Koldkrigsstudier. I 2008 praktikant ved Institutet for Efterforskningen af Kommunismens Forbrydelser i Rumænien, Bukarest og gæsteforsker ved Det Nationale Råd for Forskningen i Sikkerhedstjstens Arkiver, Bukarest. fentz@hist.sdu.dk
- Thomas Wegener Friis, ph.d., adjunkt og netværkskoordinator ved Center for Koldkrigsstudier, Syddansk Universitet. twfriis@hist.sdu.dk